

Шакун В. І., професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Нині проблема підвищення рівня злочинності в Україні привертає увагу як учених, так і суспільства загалом. Масштаби й темпи активізації цього негативного явища перетворили його на одну з найнебезпечніших загроз не лише для безпеки окремо взятої людини, а й стабільності та стійкості української держави. Практично неконтрольована ескалація злочинності є одним із наслідків системної кризи суспільства, викликаної деструктивними соціально-економічними та політичними змінами останніх років. Існує реальна загроза перетворення нашої країни на кримінальну державу.

Сьогодні особливе побоювання викликає домінування в структурі злочинності тяжких і особливо тяжких злочинів, значне посилення корисливої спрямованості злочинності, її професіоналізму та організованості, «омолодження» злочинності, посилення позицій міжнародного тероризму, а також алкоголізація і наркотизація населення, що детермінують злочинну поведінку.

Протягом 2017 року збільшилася кількість заяв і повідомлень про злочини й інші події, що надійшли до поліції. Порівняно з 2016 роком, їх кількість зросла на 8,9%. Із загальної кількості заяв і повідомлень про злочини та інші події, що зареєстровані органами поліції в ЄО, інформаційні повідомлення про діяння з ознаками злочину становили 1 041 535 (15,4%), а про діяння без ознак злочину – 5 715 712 (84,6%). Зростання кількісних показників зумовлене надходженням інформації про незлочинні дії. Зазначене засвідчує нагальну потребу у вдосконаленні порядку обліку заяв і повідомлень, що надходять до органів поліції.

Наявна тенденція до збільшення кількості злочинів без потерпілого припинилася. Зокрема, кількість виявлених фактів торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини становила 342 (збільшилася втричі); привласнення, розтрата

майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 10 756 (+9,9 %); наркозлочинів – 29 010 (+26,0 %), а саме випадків незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – 5029 (збільшилася у 2,2 рази); злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – 19 234 (+29,8 %), серед них випадків прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (одержання хабара) – 2086 (+32,2 %).

Україна несприятливою є тенденція до збільшення кількості таких небезпечних злочинів, як створення злочинної організації та бандитизм. Це засвідчує наявність у країні економічних і соціальних умов (розповсюдження зброї, маргіналізація та зубожіння частини населення тощо), які зумовлюють активізацію організованої злочинної діяльності. Уперше за тривалий період істотно збільшилися показники протидії організованій злочинності. Зокрема, було виявлено 210 (2016 року – 136, +54,4 %) організованих груп і злочинних організацій; 949 осіб, які вчинили злочини в складі ОГ і ЗО (598, +58,7 %); закінчено розслідування 210 кримінальних проваджень про злочини, учинені ОГ та ЗО (136, +54,4 %). Збереглася лише тенденція до зменшення кількості злочинів у сфері господарської діяльності (6297, -9,3 %), що зумовлено державною політикою обмеження втручання правоохоронних органів у справи бізнесу.

Збільшується кількість діянь проти громадської безпеки (11 773, +8,0 %). Суттєво зросла кількість найпоширеніших злочинів цієї спрямованості – випадків незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (8002, +26,9 %). Також слід акцентувати увагу на збільшенні кількості випадків створення злочинної організації (88, зросла у 2,7 рази) та бандитизму (30, +66,7 %).

Зростання зазначених показників пов'язане з масштабними бойовими діями на Сході України та загостренням ситуації в зоні АТО на початку року, що спричинило поживлення незаконного обігу зброї, боеприпасів і вибухових речовин.

Усе це засвідчує необхідність ефективної протидії злочинності, яка полягає в комплексному впливі на причини, що

її викликають. Однією з умов успішного розв'язання проблеми протидії злочинності є наукове дослідження стану й динаміки злочинності в сучасній Україні, аналіз соціально-економічних, духовно-моральних і правових чинників, що детермінують її зростання.

Важлива роль у попередженні злочинів належить суду. Відповідно, підвищення авторитету судової влади в державі та в усьому суспільстві, зміцнення позицій суду в системі поділу влади і посилення його впливу на всі сфери життя України здатне створити умови для здійснення судами ефективною попереджувальною діяльністю. Вітчизняні суди часто виносять занадто м'які вироки корупціонерам, які обіймають високі державні посади. До такого висновку дійшли експерти Transparency International Україна та інтернет-видання «Перша інстанція» в межах спільного проекту «Судді під прицілом». Чиновникам-хабарникам часто вдається уникнути ув'язнення, яке лояльні до корупціонерів суди замінюють штрафами й іспитовим терміном. Крім цього, часто суди безпідставно виправдовують злочинців, попри досить вагомі докази їх вини. Очевидне хабарництво нерідко перекваліфікують у фінансові махінації, щоб присудити більш м'який вирок, а хабар називають боргом або добродійною пожертвою. Засуджених до перебування за ґратами колишніх держслужбовців переважно звільняють від покарання достроково [1].

Проаналізувавши 100 останніх рішень суду за ст. 368 КК України (одержання неправомірної вигоди), експерти зауважили, що лише п'ята частина обвинувачених у хабарництві опиняється за ґратами. Здебільшого посадовцям-корупціонерам взагалі вдається уникнути тюрми, навіть якщо факт хабарництва доведено. Хабарникам присуджують ув'язнення, але одразу замінюють його іспитовим терміном на підставі ст. 75 Кодексу. Згідно із законом, цю статтю не слід застосовувати під час розгляду корупційних справ. Проте на цю примітку судді не зважають.

Упродовж 2015–2017 років до українських судів надійшли 27 справ, порушених за злочинами, учиненими проти журналістів. Водночас за цей самий період було порушено 641 кримінальну справу за вчинення протиправних дій проти працівників ЗМІ. Таку статистику містить офіційна відповідь

Генеральної прокуратури України на запит інформаційного агентства «Українські новини», оприлюднена 11 квітня цього року. Зокрема, згідно з наданими даними, 96 % злочинів проти журналістів не доходять до суду [2]. Наприклад, щороку до суду потрапляє лише п'ять–шість справ за перешкоджання журналістській діяльності. Якщо 2015 року цей показник становив 4 % від всіх порушених кримінальних проваджень, то вже 2017 року він знизився до 2,7 %. Загалом шанс домогтися справедливого покарання для того, хто напав на журналіста, має лише кожна 37-ма справа.

З огляду на вищезазначене, можна констатувати, що Україна дійшла до певного рубежу свого розвитку, за якого злочинність, особливо організована, стала реально загрожувати безпеці держави.

Список використаних джерел

1. Українські суди: хабарі вважають боргами, а корупціонерів виправдовують. URL: <https://ti-ukraine.org/infographics/ukrajinski-sudy-habari-vvazhayut-borhamy-a-koruptsioneriv-vupravdovuyut/>.

2. Хорольський О., Іванеско Д. 96 % злочинів проти журналістів не доходять до суду. URL: <https://ukranews.com/ua/publication/2420-96-zlochyniv-proty-zhurnalistiv-ne-dokhodyat-do-sudu>.